

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 21 noiembrie 2016, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • NOIEMBRIE 2016 • NR.10 (128)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

1. Republica Moldova după alegerile prezidențiale. **Igor Dodon**: Va trebui să purtăm negocieri tripartite – Rusia, UE, Republica Moldova
2. **Ion Sturza**: Prezidențialele nu au adus pacea socială, schimbarea de care are nevoie Republica Moldova
3. Opinii ale experților despre situația creată după prezidențiale și perspectivele Republicii Moldova. **Pavel Postică**, Promo-Lex; **Petru Macovei**, API; președintele Institutului pentru Guvernare Deschisă, **Veronica Crețu**; directorul executiv APE, **Victor Chirilă**.

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

Al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale din Republica Moldova a respectat libertățile fundamentale și standardele internaționale, au declarat imediat după alegeri reprezentanții misiunii internaționale de observatori, care au criticat totuși insuficiența buletinelor de vot din unele secții din străinătate, dar și în secții din interiorul țării pentru cetățenii din regiunea transnistreană. „În poșta unor eforturi de pregătire pentru o prezentă mare la vot în anumite secții de votare din străinătate și pentru votanții din Transnistria, numeroși cetățeni nu au putut vota din cauză că aceste secții au rămas fără buletine de vot”, se menționează în comunicatul misiunii.

Sute de oameni au protestat la Chișinău împotriva modului cum au fost organizate alegerile în al doilea tur al prezidențialelor, în străinătate și în secțiile unde au votat și cetățenii din stânga Nistrului, au cerut demisia membrilor CEC și reluarea scrutinului din 13 noiembrie. Protestele au avut loc și în diasporă, reprezentanții căreia au anunțat că vor da statul Republica Moldova în judecată pentru că a îngrădit dreptul la vot cetățenilor săi din străinătate.

Guvernul și Parlamentul vor să aibă o relație constructivă cu noul președinte ales, Igor Dodon, iar premierul Pavel Filip și spikerul Andrian Candu i-au felicitat pe ambii candidați care au concurat în turul doi al alegerilor prezidențiale. Pe o rețea de socializare premierul Pavel Filip a declarat că principalul câștigător trebuie să fie poporul și că Acordul de Asocieri cu UE și reformele sunt ireversibile, indiferent de rezultatele alegerilor prezidențiale. Iar Andrian Candu a declarat că viitorul european al Republicii Moldova nu depinde de un singur om, fie el și președinte.

Purtătorul de cuvânt al Kremlinului a spus că Rusia optează pentru normalizarea relațiilor cu Republica Moldova după victoria lui Igor Dodon. Dmitri Peskov a spus că Moscovei îi sunt pe plac atât declarațiile lui Dodon că ar vrea o relație mai strânsă cu Moscova, cât și ale învingătorului alegerilor prezidențiale bulgare, Rumen Radev. Potrivit agenției ruse Interfax, Peskov s-a pronunțat împotriva folosirii termenului de „președinți pro-rusi” în privința celor doi. Igor Dodon a declarat că a fost felicitat personal de președintele rus Vladimir Putin, de altfel, singurul șef de stat care l-a felicitat cu victoria pe liderul socialiștilor înainte ca rezultatele alegerilor să fie validate de Curtea Constituțională.

Comisarul european pentru vecinătate, Johannes Hahn, a declarat că a primit asigurări de la premierul Pavel Filip, imediat după cel de al doilea tur de scrutin, că R.Moldova va continua politica pro-europeană și după victoria socialiștilor Igor Dodon în alegerile prezidențiale. Într-un interviu cu Europa Liberă, Hahn a mai declarat că intenționează să viziteze R.Moldova în primele patru luni ale anului viitor, în cursul unui turneu în toate țările Parteneriatului Estic. Cât privește victoria lui Igor Dodon, Hahn a declarat că „evoluția situației trebuie urmărită cu atenție dar că nu există motive de nervozitate excesivă”. În opinia lui Hahn, victoria lui Dodon se datorează și faptului că guvernările trecute, proclamate pro-europene, au compromis ideea de integrare europeană prin faptul că au fost implicate în acte de corupție.

Republica Moldova după alegerile prezidențiale

Pentru prima dată în ultimii 20 de ani, cetățenii Republicii Moldova au fost chemați la urnele de votare pentru a alege președintele țării. În cel de al doilea tur de scrutin liderul Partidului Socialiștilor, Igor Dodon, a obținut 52,11 la sută, lidera Partidului Acțiune și Solidaritate, Maia Sandu – 47,89 la sută. Prezența la urne în turul doi a fost de 53,45 la sută dintre alegători, iar diferența dintre cei doi candidați – de peste 67 mii voturi. Noul președinte poate intra în funcție după ce mandatul acestuia este validat de Curtea Constituțională, lucru care încă nu a avut loc.

Pentru cel de al doilea tur al alegerilor a avut loc o mobilizare fără precedent a diasporii, care s-a organizat prin intermediul rețelelor de socializare și a înregistrat o prezență la urne de peste 138 mii, aproape dublă față de primul tur și una fără precedent pentru alegerile din Republica Moldova de până acum. Mii de persoane nu au reușit să voteze la cele 100 secțiile de votare deschise în străinătate, din cauza aglomerației și lipsei buletinelor de vot la mai multe secții. La secțiile de votare din străinătate au fost furnizate câte 3000 de buletine de vot, cantitatea maximă stabilită de

Codul Electoral. Circa patru mii de alegători au depus în ziua scrutinului, individual sau colectiv, contestații, sesizări, petiții în secții din Canada, Marea Britanie, Germania, Franța, Italia și Federația Rusă.

Președinta Comisiei Electorale Centrale, Alina Russu, și-a cerut scuze pentru organizarea votării în străinătate, inclusiv în Marea Britanie, Italia, Franța, Germania, Rusia și România, unde nu au fost destule buletine de vot. „Regretăm situația creată, în care un număr din cetățenii Republicii Moldova nu și-au putut exprima dreptul la vot. Ceea ce s-a întâmplat azi este o lecție care trebuie învățată de către noi și de către alte instituții implicate în realizarea alegerilor din Republica Moldova”.

Lidera PAS, Maia Sandu, a cerut invalidarea alegerilor din cauza încălcărilor – limitarea dreptului la vot a cetățenilor din afara țării, transportarea organizată la votare a cetățenilor din stânga Nistrului, cazuri de votare multiplă sau în locul unei alte persoane și altele.

Misiunea de observatori organizată de Asociația Promo-Lex a semnalat în raportul său că un număr important de alegători au fost transportați organizat din regiunea transnistreană la secțiile de votare de pe malul drept al Nistrului, fiind vorba despre aproximativ 164 de unități de transport, și că aceștia își fotografiau buletinul de vot sau fișa de însoțire din buletinul de identitate cu ștampila „Votat”.

Vineri, 18 noiembrie, Comisia Electorală Centrală (CEC) a anunțat oficial victoria lui Igor Dodon în alegeri și a trimis raportul final la Curtea Constituțională (CC), aceasta urmând să adopte o decizie „după soluționarea în justiție a tuturor contestațiilor”. Președintele CC, Alexandru Tănase, s-a plâns că este ținta unor presiuni ca să anuleze alegerile prezidențiale, câștigate de Igor Dodon.

În cadrul protestelor organizate duminică, 20 noiembrie, în mai multe orașe europene, reprezentanții diasporei au anunțat că vor chema statul Republicii Moldova în instanță pentru că le-a îngrădit dreptul la vot.

Lina Grău

Igor Dodon: Va trebui să purtăm negocieri tripartite – Rusia, UE, Republica Moldova

Igor Dodon a declarat luni seara în cadrul unei emisiuni la postul rusesc de televiziune Rossia1 că a fost personal felicitat de președintele rus Vladimir Putin, care l-a invitat într-o vizită oficială la Moscova. Dodon speră că aceasta va fi prima sa vizită în calitate de șef de stat.

Igor Dodon a mai declarat că vectorul european a devenit unul nepopular în Republica Moldova, iar susținerea pentru acesta a scăzut de la 70 la sută în 2009 la 35-40 la sută în prezent. În plus, a afirmat Dodon la televiziunea din Federația Rusă, exporturile pe piața UE au scăzut după semnarea Acordului de Asociere și după ce UE a declarat că și-a deschis piața pentru produsele moldovenești. „Cu Rusia trebuie să ne înțelegem în minim două aspecte – noi trebuie să soluționăm problema exportului, să revenim pe piața rusă. Pentru

asta va trebui cel mai probabil să purtăm negocieri în format tripartit – Rusia, UE, Republica Moldova. A doua problemă este cea a migranților. În Rusia lucrează în jur de 800 de mii de moldoveni, dintre care sute de mii au probleme cu regimul migrațional sau au fost expulzați. Iată de ce trebuie să semnăm un acord în domeniul migrației. Și eu sper că vom soluționa și această problemă. Asta e ceea ce vrem de la Rusia – dați-ne undița, că pește vom prinde singuri. Nu e nevoie granturi și credite, ne trebuie doar condiții să putem lucra”.

Igor Dodon a insistat asupra faptului că alegerile prezidențiale sunt doar o etapă intermediară, atâta timp cât în Parlament „există o majoritate pro-europeană”. „Trebuie să obținem convocarea de alegeri parlamentare anticipate pentru a schimba total puterea”.

Dodon a sugerat că vectorul de apropiere de Rusia pe care îl promovează va fi pus în dificultate de poziția vecinilor Republicii Moldova. „Înțeleg foarte bine că pe de o parte avem Ucraina, de partea cealaltă – România, care este membru NATO. Vecinii nu ți-i alegi, va trebui să stabilim relații bune.”

La insistența moderatorului emisiunii de a-și formula clar poziția în legătură cu Crimeea, Dodon a repetat afirmația din campania electorală, care a trezit reacții de dezaprobare la Kiev: „Am spus deschis: eu consider că de facto Crimeea este a Rusiei, cu un statut nerecunoscut de Occident la această etapă.”

Legat de problema transnistreană, Igor Dodon a declarat că vede soluții reale și și-a exprimat speranța că la începutul anului viitor, după alegerile care vor avea loc în Transnistria în decembrie, „ne vom așeza la masa de negocieri și vom schița o soluționare politică pentru această problemă”. „Am spus mereu deschis – eu consider că soluția pentru această problemă este organizarea federativă a statului. Dacă cuiva nu-i place denumirea – găsiți alt termen, dar altă soluție nu există. Acest lucru va fi decis nu de președintele Dodon, ci de poporul Moldovei prin referendum. Dar trebuie să ne mișcăm și pe această direcție”, a declarat Igor Dodon.

Într-un alt interviu, pentru postul de televiziune Zvezda, liderul socialiștilor și-a exprimat admirația personală pentru președintele rus Vladimir Putin, spunând că „invidiază poporul rus pentru că are un astfel de lider” și a declarat că „va urma exemplul acestuia în ceea ce privește întărirea patriotismului și stătalității” Republicii Moldova. „La noi o parte a societății vrea unirea cu România, alta – aderarea la NATO și tot așa. Nu e patriotismul care este la voi. Eu tare vreau să fac măcar așa ceva și la noi în țară. Pentru ca oamenii să se mândrească cu țara lor”, a declarat Igor Dodon.

Ion Sturza: Prezidențialele nu au adus pacea socială, schimbarea, stabilitatea de care are nevoie Republica Moldova

Fostul premier moldovean, Ion Sturza, în prezent om de afaceri, spune că alegerile prezidențiale au scindat foarte mult societatea moldovenească și au adus foarte multă tensiune în spațiul public, se întrebă cum va gestiona Igor Dodon relațiile cu vecinii – România și Ucraina, pe care i-a atacat dur în campanie, și se arată convins că în 2017 în Republica Moldova vor urma noi alegeri – parlamentare anticipate.

■ **Lina Grău:** Ce concluzii ați tras Dvs. după aceste alegeri? Care sunt lucrurile importante care ar trebui punctate, dincolo de rezultatul care a fost într-o anumită măsură previzibil?

■ **Ion Sturza:** Eu în primul rând nu consider că rezultatele acestor alegeri au fost unele previzibile, pentru că scorul pe care l-a avut Maia Sandu, aritmetic vorbind, a fost mult peste așteptările analiștilor și a observatorilor procesului electoral din Republica Moldova. Este un factor extrem de pozitiv, ceea ce demonstrează că totuși o parte considerabilă, dacă nu

chiar majoritară, a societății moldovenești gândește altfel decât se considera. Și nu numai reieșind din criteriile geopolitice – mesajul candidatei Maia Sandu nu a fost unul geopolitic, a fost unul anti-oligarhic, anti-sărăcie, anti-minciună.

Acesta e un lucru foarte pozitiv – faptul că s-a coagulat o mișcare în interiorul societății moldovenești care nu poate să fie desconsiderată.

Pe de altă parte, un lucru care m-a întristat foarte mult a fost calitatea acestor alegeri, din punctul de vedere al mesajului livrat în societate – un mesaj degradant. În mare măsură el a fost inițiat de candidatul Dodon, dar din păcate la un moment dat în această capcană a fost atrasă și Maia Sandu, ceea ce i-a știrbit un pic din imagine și chiar din dorința unor oameni de a o vota în turul doi.

Fenomenul generat de Maia Sandu este o platformă foarte bună pentru viitor. Nu știu în ce măsură candidatul de dreapta sau centru-dreapta pro-european va avea tenacitatea, resursele necesare și dorința de a continua lupta politică. Și nici nu știu în ce măsură alți lideri de pe același segment, în particular Andrei Năstase, o vor susține în continuare. Ceea ce este cert e că atât Igor Dodon, cât și Maia Sandu vor încerca să anticipeze alegerile parlamentare pentru a-și capitaliza acest scor electoral.

Regretabilă este implicarea în campanie a unor forțe mai puțin culte, ca să nu le spun oculte, cum ar fi așa-numita Mitropolie a Bisericii Ortodoxe din Republica Moldova, care deja cred că nu mai este o autoritate pentru foarte mulți moldoveni.

Bineînțeles că aceste alegeri au avut și un ecou internațional și se înscriu în șirul

de schimbări pe care unii le consideră tectonice, începute de Brexit, continuate prin alegerea lui Trump, dar și alegerile din regiunea noastră – Bulgaria, reconfigurarea guvernului din Estonia, declarațiile premierului din Ungaria... Deci, și interesul extern pentru alegerile de la noi a fost unul sporit, ceea ce ne menține într-o formă sau alta în spațiul informațional internațional.

■ **Lina Grău:** Ce urmează acum? Igor Dodon a făcut declarații belicoase la adresa Uniunii Europene, a Acordului de Asociere. Pe de altă parte, există și aspectul federalizării Republicii Moldova despre care a vorbit Dodon și una dintre îngrijorări este că s-ar putea merge pe o soluție rapidă pentru Transnistria în așa fel încât Republica Moldova să fie menținută în zona de influență a Federației Ruse pentru mulți ani înainte.

■ **Ion Sturza:** În mod normal retorica electorală are specificul său și nici pe departe nu se transformă în acțiuni când cel care promite ajunge în funcție. Cel puțin așa se speră în Republica Moldova. Numai că specificul situației este că Igor Dodon are un câmp foarte îngust de manevră. El este un proiect al Kremlinului, este finanțat de acolo, primește indicații directe sau indirecte. Și s-a văzut că Dodon are un mesaj duplicitar – unul este pentru mass media din Federația Rusă, l-am văzut în interviul din campanie din Kommersant, și altul – pentru publicul intern și pentru cel din Vest.

În ce măsură el va avea libertatea de acțiune independent de voința Moscovei sau va putea justifica unele concesii în politica internă și externă, vom vedea. Dar lucrurile care contează în acest moment pentru Rusia este poziția Republicii Moldova în raport cu Acordul de Asociere, o poziție cel puțin neutră vizavi de Crimeea și ceea ce se întâmplă în zonele estice ale Ucrainei, și, nu în ultimul rând, o formulă care i-ar conveni Moscovei de soluționare a conflictului din Transnistria. Cred că acestea sunt temele de bază pe care le-a primit Igor Dodon.

În ce măsură el este capabil să le realizeze va depinde foarte mult de Vlad Plahotniuc. Cred că este deja o banalitate să spun să el este cel care decide de fapt. Apropo, tot el este cel care va decide până la urmă dacă vor fi sau nu validate aceste alegeri, pentru că mai există semne de întrebare. Plahotniuc are niște obligațiuni destul de ferme date Occidentului și României că lucrurile nu vor degrada în Republica Moldova.

Iar alt factor este că Dodon trebuie să înțeleagă că acești 50 de procente din votanți nu vor accepta ușor o schimbare dramatică a politicii interne și externe de orientare spre Europa.

■ **Lina Grău:** În ceea ce privește Maia Sandu, care credeți că sunt perspectivele ei ca proiect politic, ca opțiune de schimbare a clasei politice din Republicii Moldova? Acest accent pe corectitudine, pe combaterea corupției – în ce măsură este un germene care va și crește în condițiile actuale din Republica Moldova?

■ **Ion Sturza:** Da, este un fenomen. Eu fac o distincție dintre fenomenul Maia Sandu și Maia Sandu ca persoană fizică sau ca politician în devenire. Maia Sandu-politiciană trebuie să aibă grijă de acest fenomen, să fie foarte atentă să nu-l discrediteze atunci când apare în spațiul public. Au fost câteva momente destul de tensionate în acest sens în campania electorală și în special în dezbateri. Unii dintre cei care sunt adepții fenomenului Maia Sandu au fost decepționați de politicianul Maia Sandu.

Eu sincer cred că Moldova are nevoie de o schimbare radicală a clasei politice și de venirea oamenilor noi. Trecerea trebuie făcută într-un mod natural și combinând ceea ce există deja pe scena politică cu lucrurile noi care urmează să vină. Este capabilă să facă asta Maia Sandu? Eu cred că da. Ea a demonstrat mult curaj și determinare. Numai că ar trebui să revină la ceea ce se numește politică – cu toate elementele ei – resurse, oameni, strategii.

E nevoie de un fundament mai consistent în partea de business politic și care în combinație cu un mesaj mai romantic, antisistem, poate să dea roade.

■ **Lina Grău:** Una dintre surprizele din primul tur a fost că peste 90 la sută din voturi au mers către partidele care nu sunt la guvernare. Ce semnal transmite acest lucru? Asistăm la o schimbare a partidelor de pe scena politică? Partidul Comuniștilor pare să fie înlocuit de Partidul Socialiștilor lui Igor Dodon și Partidul Nostru a lui Renato Usatîi, PLDM-ul și PL-ul de formațiunile Maiei Sandu și ale lui Andrei Năstase, chiar și PD-ul are un scor slab. Ce se întâmplă de fapt pe scena politică?

■ **Ion Sturza:** Mesajul principal este dorința de a schimba clasa politică coruptă. Oamenii vor să-i radă pe acești politicieni care au furat miliardul, care au adus sărăcia mare, dezastrul în Republica Moldova. Acest lucru se referă și la partidele de centru-dreapta – vedeți câte milioane de euro au fost investite de Partidul Democrat, dar scorul rămâne unul marginal, iar ceilalți chiar nu au nicio șansă.

Asta și este problema – că ne ducem în alegeri, poate chiar anticipate, dar nu prea avem cu cine ne duce. Avem pe stânga Partidul Socialiștilor care poate să mai aibă câțiva sateliți. Dar pe dreapta m-aș mira să se poată construi rapid o coaliție sau un partid mare care ar putea să câștige alegerile. Și atunci, toată puterea ar trece în mâinile socialiștilor, care în acest caz vor avea și instrumente, nu numai lozinci, să schimbe Republica Moldova și orientarea ei politică.

Din păcate, noi în continuare jucăm pe regulile pe care ni le impune Vlad Plahotniuc. Eu am spus-o din start că aceste alegeri prezidențiale sunt o capcană, sunt o țintă falsă care a dezmembrat și societatea, și clasa politică și a deturnat atenția de la sarcina reală pe care trebuia să se insiste – schimbarea regimului cleptocratic. Ce surprize ne mai pregătesc strategii lui Plahotniuc vom vedea, dar în mod sigur se „fierbe ceva” ...

■ **Lina Grău:** Și care credeți că este jocul „omului din umbră” despre care vorbește toată lumea?

■ **Ion Sturza:** Ideea este de a păstra status-quo-ul, pentru că orice zi aduce un profit, și nu din vânzarea biletelor la clubul Nobil, ci din energie, din alte scheme, un profit care este unul destul de substanțial. Acest sistem oricum la un moment dat se va rupe, dar cu cât mai mult se va întinde, cu atât mai bine pentru Plahotniuc - știu din surse din interior că acesta este principiul: fiecare zi aduce profit. Că va rămâne toată țara și milioane de oameni dezamăgiți, furați, sărăciți – asta e deja altă poveste care nu prea îi interesează pe strategii de la Nobil Club.

■ **Lina Grău:** Cum vă explicați diferența atât de mare dintre votul diasporii și stările de spirit din interiorul țării?

■ **Ion Sturza:** Acum este o discuție foarte periculoasă dintre cei din țară și cei din afară – replici supărate și veninoase, acuzații reciproce de genul „voi ați plecat”, „dar voi sunteți întunecați” - și acest lucru nu face bine nimănui. Este foarte periculos acest lucru.

Votanții lui Dodon și votanții Maiei Sandu sunt cuplați la spații informaționale mult mai vaste decât cele moldovenești. Cei ai lui Igor Dodon au un intermediar care se numește presa rusă, care este adusă cu multă bunăvoință de oligarhii pro-europeni în Republica Moldova. Votanții din Occident nu mai au intermediarul rus, ei văd un pic altfel lucrurile și fenomenele care au loc, ei văd cum se implică în țările lor societatea, inclusiv societatea civilă, și ei devin cetățeni ai lumii care au altfel de instincte. Mobilizarea a fost formidabilă, mult peste așteptări.

Dar să nu fim atât de supărați și să nu insistăm că doar noi avem dreptate. Cred că au dreptate și cei peste 800 de mii care au votat pentru Dodon, trebuie să-i înțelegem – de ce au votat așa? Este doar

o opțiune geopolitică sau au supărările lor, neînțelegerile lor?

Asta este marea provocare pe care nu știu cum o vor gestiona politicienii de la Chișinău.

■ **Lina Grău:** L-am văzut pe Igor Dodon poziționându-se destul de dur în raport cu Ucraina, am văzut retragerea ambadorului ucrainean care a fost chemat pentru consultări la Kiev. Este previzibil că nici relația cu România nu va mai merge așa cum a mers până acum. Cum vedeți relațiile cu vecinii?

■ **Ion Sturza:** Declarațiile lui Dodon vizavi de Ucraina au fost o gafă majoră, chiar dacă trebuia să bifeze ceva pentru Federația Rusă. Dar chiar dacă este o temă extrem de sensibilă pentru Ucraina, președintele ucrainean a fost destul de împăciuitor și a spus că este gata să lucreze cu Republica Moldova dacă guvernarea de la Chișinău vor fi fermi pe pozițiile europene.

Dar această declarație a lui Dodon a rămas profund în mintea ucrainenilor și ei îl vor penaliza, și foarte dur, pe cetățeanul Dodon, fie el și președintele Republicii Moldova. În plus, noi am putea să ne trezim cu o situație când Federația Rusă să facă niște concesii temporare economice, dar nu vom avea căi de acces spre Federația Rusă. În plus, Ucraina ar putea torpila orice formulă de soluționare a conflictului transnistrean.

Și mai trist cred că este cu România. E o variantă care nici în cele mai triste scenarii nu era luată în considerare la București, deși se contura. Opinia publică este extrem de scandalizată de faptul că președintele al Republicii Moldova a devenit un românofob, un tip care într-o manieră foarte primitivă, în mod conștient și constant a atacat România și românii, idealurile românești. Este totuși de mirare că o persoană care se pregătea să preia o funcție responsabilă a fost atât de vehement vizavi de o țară vecină de care Republica Moldova depinde totalmente astăzi. Reacția în cercurile oficiale de la

București este destul de rezervată – sunt probleme interne aici, inclusiv alegeri parlamentare. Dar cred eu că Dodon nu va avea ușile deschise în birourile politice de la București.

Suntem într-o situație foarte delicată. Poți să fugi unde vrei în materie de geostrategie, dar nu poți să fugi de geografie. Iar partenerii noștri de la granițe sunt scandalizați, sunt supărați și asta poate să aibă repercusiuni serioase asupra situației din Republica Moldova.

Cum va repara aceste lucruri Dodon? Vom vedea.

■ **Lina Grău:** În concluzie, ce aduc aceste alegeri pentru Republica Moldova?

■ **Ion Sturza:** Din păcate nu aduc pacea socială, nu aduc schimbarea, un aduc elementul de stabilitate de care de fapt are nevoie Republica Moldova. Nu aduc certitudine în relațiile noastre pe plan extern, iar cu Ucraina și România lucrurile chiar devin foarte belicoase. Să luăm în considerație și faptul că și SUA sunt într-o incertitudine pe care nu ne-o puteam imagina câteva zile în urmă. Deci, situația devine una cu foarte multe necunoscute.

Dar cel mai important astăzi e să ne calmăm, să ne acceptăm unii pe alții, să acceptăm greșelile și victoriile din campanie și să ne poziționăm pentru viitoarele lupte, dar pașnic.

■ **Lina Grău:** Deci, credeți că aceste alegeri au fost un fel de preview pentru alegerile parlamentare din 2018?

■ **Ion Sturza:** Cred că vor fi totuși în 2017.

■ **Lina Grău:** Credeți că vor fi totuși alegeri anticipate?

■ **Ion Sturza:** Nu a avut sens tot acest exercițiu prezidențial dacă nu se cuplează acum cu niște alegeri care contează la modul real - și nu în 2018 sau 2019, când ar trebui să fie în mod normal, ci cât mai rapid.

Pavel Postică: Aprecierea finală despre cât de legale au fost aceste alegeri va reveni Curții Constituționale

Asociația Promo-Lex a organizat o misiune de observatori care au fost prezenți la aproape toate secțiile de votare din Republica Moldova și o parte dintre cele deschise în străinătate. Mandatul misiunii a inclus și monitorizarea campaniei electorale și l-am întrebat pe șeful misiunii de observatori, Pavel Postică, care sunt principalele concluzii după cel de al doilea tur de scrutin și dacă din perspectiva sa alegerile prezidențiale pot fi considerate libere și corecte.

■ **Pavel Postică:** În cel de al doilea tur de scrutin noi am remarcat câteva aspecte negative ale procesului electoral care au ieșit din tabloul comun care s-a atestat pe țară.

În primul rând, este vorba despre transportul masiv de alegători organizat către anumite secții de votare. Aici au ieșit în evidență secțiile de votare pentru cetățenii care locuiesc în regiunea transnistreană și locuitorii autonomiei găgăuze.

Un alt aspect ține de chestiuni legate de numărarea voturilor. Observatorii noștri au menționat că în peste 200 de secții de votare procedura de numărare a buletinelor de vot a fost încălcată. În procesul respectiv au fost implicate mai multe persoane, contrar prevederilor regulamentelor Comisiei Electorale Centrale, care spun că doar un singur funcționar electoral prezintă tuturor buletinele de vot, așa încât mâna pe buletine să o pună doar o singură persoană, iar restul doar să privească.

Evident că s-a remarcat situația de la secțiile de votare de peste hotare – acolo unde nu au ajuns buletine sau acolo unde acestea au fost la limită, dar și cozile interminabile

la aceste secții de votare, așa încât o bună parte din alegători nu au putut să-și realizeze dreptul constituțional de a vota.

Încă un aspect care s-a remarcat față de primul tur, dar și față de alte alegeri, a fost fotografierea buletinelor de vot.

Și cumulat – transportarea organizată, fotografierea buletinelor de vot, evidența persoanelor care au fost transportate și asigurarea că ei au votat prin fotografierea buletinelor cu ștampila în fișa de însoțire a buletinelor de identitate – toate aceste lucruri ne fac să ne gândim că această transportare organizată nu a fost întâmplătoare, că a fost făcută centralizat. Iar deschiderea pe care a demonstrat-o administrația secesionistă ne face să credem că a existat o înțelegere dintre această administrație și unul dintre candidați.

■ **Lina Grău:** Dle Postică, Dvs. lucrați de multă vreme la Promo-Lex și v-ați ocupat în permanență de alegeri și de regiunea transnistreană. Au mai fost precedente la alegerile anterioare când cetățenii din

stânga Nistrului să fi venit atât de masiv să voteze? Și ce se întâmpla înainte când oamenii din stânga Nistrului încercau să vină la scrutin, mai ales cu transport organizat?

■ **Pavel Postică:** Chiar dacă și la alte alegeri a existat o dorință mai mare a alegătorilor din regiunea transnistreană să participe la procesele politice din Republica Moldova, de fiecare dată erau blocați, se creau impedimente artificiale în așa-zisele vămi controlate de administrația transnistreană. Erau percheziții în automobile, se creau cozi interminabile la aceste puncte de control și respectiv, mulți oameni când vedeau aceste cozi renunțau și se întorceau înapoi. Din acest motiv numărul de oameni din regiunea transnistreană care participau la procesele politice din Republica Moldova era destul de mic.

Acum, din contra, am văzut o deschidere tacită din partea administrației. Noi am avut informații că chiar centralizat s-au primit indicații la anumite instituții din regiune ca angajați de acolo să meargă să voteze, iar apoi să prezinte buletinele de identitate cu ștampila „votat”.

Eu sper că această porțiță va rămâne deschisă, doar că nu va mai purta un caracter obligatoriu și va fi vorba despre un vot informat, conștient și asumat din partea cetățenilor noștri din regiunea transnistreană.

■ **Lina Grău:** Curtea Constituțională deocamdată nu a validat alegerile, se așteaptă lămurirea tuturor contestațiilor, inclusiv a celor care au venit din diasporă. Având în vedere că diferența dintre cei doi candidați nu a fost una foarte mare, care este concluzia Dvs. în calitate de șef al misiunii de observatori? Au fost aceste încălcări de natură să influențeze decisiv rezultatul alegerilor din 13 noiembrie?

■ **Pavel Postică:** Eu nu cred că încălcările care au fost atestate de observatorii Promo-Lex pe parcursul zilei alegerilor au fost în măsură să schimbe rezultatul. Or, această diferență de aproape 70 de mii este una

destul de mare – se câștigă și la un vot distanță.

Totuși, majoritatea încălcărilor care se pare că au determinat scorul electoral ar fi putut să fie provocate de acele nereguli care au fost admise pe durata campaniei electorale de toți candidații implicați în cursa electorală. Nereguli începând de la finanțarea campaniei electorale, de la anumite tehnologii murdare de PR negru, de discreditare a candidaților și contracandidaților. Și eu cred că în mare parte aceste tehnologii au avut o pondere mai mare în determinarea opțiunii electorale a alegătorilor.

■ **Lina Grău:** Concluzia Dvs. despre aceste alegeri care este? Libere și corecte?

■ **Pavel Postică:** Noi nu am avut în Republica Moldova alegeri absolut libere și corecte niciodată și nu putem spune că ar putea fi un proces sută la sută liber și corect atâta timp cât de fiecare dată asistăm la anumite încălcări. Deja aprecierea finală – cât de legale au fost aceste alegeri – le va reveni judecătorilor Curții Constituționale.

Totul este în comparație. Vedem de exemplu că în Austria alegerile prezidențiale din acest an au fost invalidate de Curtea Constituțională a Austriei din motive pur tehnice de încălcare a procedurii de numărare a voturilor primite prin corespondență. În Ucraina fiecare proces verbal de numărare a voturilor care conține măcar o eroare, chiar și ortografică, este întoarsă înapoi în circumscripția electorală și nu este acceptată până nu este corectată.

În cazul nostru trebuie să ne gândim noi singuri – noi ca societate și judecătorii ca reprezentanți ai organului care urmează să adopte decizia – dacă aceste încălcări, luate în cumul, într-un fel sau altul duc la invalidarea alegerilor. Nu aș vrea să mă expun foarte categoric, nu este rolul meu să fac asta. Noi, în calitate de observatori, am încercat doar să deschidem parantezele și să arătăm întregii societăți ceea ce am văzut noi. Deja aprecierile revin autorităților responsabile direct de acest lucru.

Petru Macovei: Alegerile nu au fost deloc corecte din perspectiva accesului candidaților la sursele media

Directorul executiv al Asociației Presei Independente (API), Petru Macovei, spune că în această companie electorală mass media, în special televiziunile afiliate forțelor politice, au acționat mai degrabă ca agenți de propagandă decât ca surse de informare, iar la nivelul presei se poate observa aceeași antagonizare ca și în societate. API, împreună cu Centrul pentru Jurnalism Independent, au monitorizat reflectarea campaniei electorale în mass media și au prezentat rapoarte periodice la acest subiect.

■ **Lina Grău:** Care sunt lucrurile cele mai evidente care ar trebui semnalate în legătură cu această campanie?

■ **Petru Macovei:** Sunt de remarcat două aspecte – accesul la instituțiile

mass media a concurenților în această campanie și accesul cetățenilor, consumatorilor de media, la informația obiectivă și cât de mult presa a ajutat cetățenii să facă o alegere conștientă.

Din păcate, pe ambele segmente nu s-a întâmplat nimic îmbucurător. Din contra – sunt convins că această campanie și alegerile pe ansamblu nu au fost deloc corecte din perspectiva accesului candidaților la sursele media.

Și vă dau câteva exemple. Primul ar fi organizarea dezbaterilor. Există un regulament de reflectare a campaniei și legislația spune că radiodifuzorii naționali sunt obligați să desfășoare dezbateri. Radiodifuzorii cu acoperire națională sunt Moldova 1, Prime, Canal 2, Publika. Posturile de televiziune controlate de Pahotniuc nu au organizat dezbateri în orele de prime-time de seară, când toată lumea se uită la televizor. Unele dintre ele au mimit niște dezbateri în orele dimineții, pe la ora 6-7 dimineața, când lumea nu privește. Deci, este absolut clară intenția unei părți a media de a vicia procesul electoral prin neacordarea accesului candidaților pentru ca ei să-și prezinte programele, pentru ca oamenii să poată face alegerea conștientă atunci când merg la vot.

Un alt exemplu. Legislația spune că concurenții au dreptul al un anumit număr de minute gratuite pentru a-și prezenta programele. Și-a pus cineva întrebarea dacă au beneficiat concurenții? Nu.

Dacă e să mergem pe analiza prestației principalelor companii de televiziune, este absolut clar că trustul controlat de Plahotniuc deliberat a limitat accesul concurenților electorali care nu au fost agreați de Partidul Democrat – în primul tur au fost mai mulți, în turul doi a fost vorba despre Maia Sandu.

În ceea ce privește profesionalismul cu care jurnaliștii au reflectat această campanie, este de departe, din punctul meu de vedere, cea mai proastă campanie pentru media. Noi de fiecare dată când ne implicăm în proiecte de monitorizare ne gândim că mai rău nu se poate. Această campanie tocmai a demonstrat cât de rău se poate și cât de multe lucruri urâte pot face jurnaliștii, cât de jos pot să cadă în încercarea lor de a servi interesul patronului și nu interesul public.

Minciunile care au fost transmise la aceste posturi au fost fără menționarea sursei de unde vin informațiile, bazate pe niște speculații, pe niște publicații în surse absolut lipsite de credibilitate, pe niște bloguri, fără drept de replică, pentru ca ulterior, când s-a demonstrat că este minciună, să nu se dea dezmințire și oamenii să rămână cu informația falsă.

Toate acestea, luate la un loc, au dus la rezultatul alegerilor pe care l-am avut și care nu a fost nici pe departe unul conștient.

Presa de la noi contribuie foarte mult la stereotipizarea mentalității cetățenilor. Și dacă noi și înainte ne plângeam de faptul că avem cetățeni care au o atitudine discriminatoare

față de femei sau față de femeile singure care nu au copii, acum această campanie a servit și mai mult pentru persoanele rău-intenționate și pentru instituțiile media lipsite de responsabilitate o pistă de declarații sexiste, discriminatorii.

Deci, din ambele puncte de vedere campania a fost un examen eșuat, ratat și de către media, și de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului. Noi am cerut într-o conferință de presă demisia președintelui CCA și a membrilor CCA care se fac vinovați la modul direct de faptul că legea nu a fost aplicată așa cum trebuia.

■ **Lina Grău:** Ați monitorizat ambele tururi de scrutin – s-a schimbat ceva în turul doi, când au rămas în cursă Maia Sandu și Igor Dodon, față de comportamentul presei în primul tur?

■ **Petru Macovei:** Toate minciunile care au fost dezbătute despre candidata Maia Sandu în această campanie electorală au fost ușor preluate de diferite televiziuni din trustul lui Plahotniuc. Să ne aducem aminte minciuna cu cei 30 mii de sirieni. Și nici măcar nu au revenit să-și ceară scuze de la sutele de mii de consumatori de media care au fost mințiți. Să ne amintim de alte lucruri, cum ar fi „știrile” cu icioanele în școli, cu votarea unirii și altele. Oponentul de la Partidul Socialiștilor, Igor Dodon, a utilizat la greu aceste minciuni în pliantele pe care le-a distribuit, inclusiv în partea stângă a Nistrului, și cu ajutorul cărora a și câștigat aceste alegeri. Și aceste minciuni au fost ușor preluate de companiile de televiziune care le-au comentat, în loc să se

ocupe de verificarea lor, așa cum ar trebui să facă orice jurnalist de bună credință.

Din păcate, foarte mulți jurnaliști în această campanie au ales deliberat să servească interesele de partid. Și îmi pare rău pentru meseria noastră, pentru că se decredibilizează văzând cu ochii.

■ **Lina Grău:** Care sunt așteptările Dvs. pentru perioada următoare, post-electorală – cum vor evolua lucrurile în ceea ce privește libertatea presei și corectitudinea jurnalistică?

■ **Petru Macovei:** Cred că se va continua pe aceeași schemă – media controlată de Partidul Democrat va continua să creeze și să reflecte realitățile paralele din această țară. O altă parte a media, care susține opoziția și nu întotdeauna face acest lucru prin metode strict deontologice, va continua și ea să lucreze la fel.

Iar puținele instituții media independente sper să reziste. Pentru că în condițiile unui război informațional foarte dur care se dă între cele două tabere, se lucrează prin metode necinstite, neonest și sunt acaparate noi și noi redute – fie de o parte, fie de alta. Și în fața unor sume enorme de bani care se investesc pentru campanii de propagandă și manipulare informațională nu toți vor rezista, mai ales în condițiile țării noastre, cu sărăcia de la noi care se reflectă și în bunăstarea jurnaliștilor și a colectivelor redacționale.

După mine, acest război va continua și nu văd nicio perspectivă ca în viitorul apropiat lucrurile să se schimbe.

Veronica Crețu: Privarea a mii de oameni din diasporă de dreptul de a vota este o încălcare extrem de gravă

Veronica Crețu, președintele Institutului pentru Guvernare Deschisă de la Chișinău, spune că prin neregulile pe care le-a admis la aceste alegeri, Chișinăul a încălcat principiile Agendei pentru Guvernare Deschisă la care a aderat în 2011 și care prevede participarea cetățenilor la procesele democratice din țară.

■ **Veronica Crețu:** Republica Moldova a aderat la Agenda pentru Guvernare Deschisă în 2011 și și-a asumat o serie de angajamente: să asigure transparența la toate nivelele, să asigure implicarea cetățenilor în procesele decizionale, să inoveze sectorul public prin instrumente tehnologice și să lucreze pentru responsabilizarea socială, adică să consulte cetățeanul și să-l informeze despre reacțiile la sesizările lui. În mare, asta înseamnă să fii respectuos cu cetățenii.

Dacă ne uităm la ce s-a întâmplat la aceste alegeri, constăm cu regret că nici nu am merita să facem parte din această Agendă pentru o Guvernare Deschisă. Să luăm cel mai simplu exemplu – cel al asigurării cu buletine de vot a cetățenilor din diasporă. Guvernare deschisă înseamnă democrație participativă, iar alegerile sunt implementarea la modul direct a democrației reprezentative. Despre care democrație participativă vorbim dacă noi nu suntem capabili să-i asigurăm cetățeanului dreptul la vot, prin faptul că nu îi oferim elementarul – un buletin de vot? Baza democrației este votul și atunci când este limitat acest drept mi se pare o încălcare extrem de gravă. Este un drept constituțional care a fost încălcat în cazul a mii de cetățeni.

Atunci când au văzut o mobilizare atât de intensă pentru turul doi, autoritățile

trebuiau să se autosesizeze pentru a asigura condiții de votare tuturor. Dacă asta nu am putut asigura la cel mai elementar nivel și nu am avut capacitatea să prognozăm, să găsim soluții imediate, înseamnă că Agenda pentru o Guvernare Deschisă nu a fost decât o simulare a unui tip de democrație participativă care de facto nu există în Republica Moldova.

■ **Lina Grău:** Care au mai fost lucrurile care au deranjat în cadrul acestor alegeri?

■ **Veronica Crețu:** Ceea ce a deranjat foarte mult a fost modul în care au comunicat unii dintre candidați, folosind limbaj negativ, agresiv. Eu nu am văzut decât insulte și, din păcate, cel care a folosit acest limbaj până la urmă a reușit să convingă masele și să ia cel mai mare procentaj.

Un alt lucru care a deranjat a fost faptul

că nu s-au valorificat datele – cifrele, statisticile. Mesajul, discursul electoral nu a fost ancorat în niște dovezi clare fixate în cifre – dacă investim aici, cu cât îmbunătățim mediul de afaceri, dacă investim în social, cu cât și în cât timp se îmbunătățește dimensiunea socială sau cum reducem sărăcia etc. Asta ar fi oferit cetățeanului posibilitatea să facă o alegere informată. Dar informația fost prezentată într-un mod în care puteai ușor să fii manipulat, afectat emoțional, s-a bazat pe emoție mai mult decât pe rațiune, logică și intervenții bazate pe dovezi și pe date. Asta a deranjat foarte mult.

■ **Lina Grău:** Cum vedeți evoluând lucrurile în perioada următoare?

■ **Veronica Crețu:** Sunt sigură că ceea ce s-a întâmplat va afecta destul de negativ imaginea țării în afară. Va fi mult mai greu să convingem la nivel de platforme globale despre acele reforme sau inovații foarte bune pe care le avem în Guvern – de exemplu agenda de e-transformare a guvernării. S-au investit multe resurse în digitizarea serviciilor publice, trecerea lor în format electronic, accesul la date... Acum, provocarea cea mai mare ar fi cum să menținem cel puțin ceea ce a fost început.

Probabil că organizațiile societății civile ar trebui să fie mai unite și să aibă o strategie unică de dezvoltare pe viitor – cum, cu provocarea pe care o avem legată de un vector pro-rus, putem continua totuși reformele și avea un impact mai mare.

În anii precedenți am avut un Consiliu național de participare, care nu a mai fost relansat. Ar fi esențial ca Guvernul să continue să consulte societatea civilă.

Din păcate am auzit, după anunțarea rezultatelor preliminare ale alegerilor, mai mulți colegi zicând că nu se mai regăsesc în Republica Moldova. Și va fi regretabil, dar multă lume va pleca în viitorul apropiat. Pentru foarte multă lume rezultatele acestor alegeri au fost un fel de semnal – dacă vine președintele cu vector pro-rusesc și discuții despre Uniunea Vamală, atunci ei pleacă din țară. Deci, vom fi martorii unui val destul de intens de plecări, inclusiv vor pleca oameni care ar fi putut genera conținut și s-ar fi putut implica în agenda de dezvoltare.

■ **Lina Grău:** În concluzie, cum este Republica Moldova – societatea, țara – după aceste alegeri?

■ **Veronica Crețu:** Ea continuă să fie foarte divizată și acest lucru s-a accentuat și mai mult. Felul în care a fost folosită regiunea transnistreană și Găgăuzia și felul în care s-a lucrat cu masele pe ansamblu încă o dată denotă cât de divizați sunteți ca popor și ca societate. Ca să nu ai această divizare, ai nevoie de lideri politici care au viziune. Or, nouă ne lipsește o școală care să formeze lideri și cetățeni capabili să ia decizii informate, cetățeni capabili să gândească critic și să poată discerne dintre adevăr și fals.

Astfel încât Republica Moldova va continua să rămână o regiune sensibilă și cu cât mai divizați vom fi, cu atât mai slabi vom deveni din punct de vedere al securității, al economiei, din toate punctele de vedere. Noi nu avem pârghii prin care să ne consolidăm. Deci, avem o societate divizată profund, slăbită și nu știu ce minuni ar trebui să se întâmple ca să fie revigorat acest teritoriu.

Cel mai tare mă îngrijorează că pe această slăbiciune a țării s-ar putea juca foarte mult și mă tem să nu escaladeze în proteste mai ample, violențe, represiuni asupra celor care își expun liber poziția față de guvernare sau președinte, asupra colegilor din mass media.

Victor Chirilă: Vom fi văzuți din nou ca un partener foarte nesigur de actorii internaționali

Directorul executiv al Asociației pentru Politică Externă, Victor Chirilă, spune că politica externă a Republica Moldova reintră într-o zonă gri în care a mai fost în perioada guvernării comuniste – atunci când exista o dublă retorică, cu mesaje diferite pentru Occident și pentru Rusia, și când țara avea reputația unui partener nesigur.

■ **Lina Grău:** Ce impact va avea opțiunea pe care au făcut-o cetățenii Republicii Moldova la aceste alegeri pentru politica externă țării?

■ **Victor Chirilă:** Din păcate, nu sunt de acord cu cei care spun că alegerea dlui Dodon în calitate de președinte al Republicii Moldova nu va avea niciun impact asupra politicii externe. Igor Dodon are mai multe inițiative care, odată puse în practică, vor avea efecte proaste pentru relațiile noastre de exemplu cu România, cu UE. Dar și relațiile cu Federația Rusă nu cred că vor fi roze, așa cum își imaginează dl Dodon. Pentru că promisiunile sale nu vor fi ușor de îndeplinit, chiar așa spune imposibil de îndeplinit atâta timp cât dumnealui nu

are o majoritate în Parlament. Și atunci Rusia ar putea să fie nemulțumită și vom fi din nou martorii unei răceli în relațiile noastre cu Moscova, așa cum s-a mai întâmplat anterior și pe timpul guvernării comuniste.

■ **Lina Grău:** La ce angajamente vă referiți atunci când spuneți că dl Dodon a făcut promisiuni Rusiei? În spațiul public asistăm, cel puțin deocamdată, la anumite reverențe pe care le face dl Dodon la adresa lui Putin personal, la adresa Federației Ruse și vorbește despre reluarea comerțului. Care sunt lucrurile ascunse?

■ **Victor Chirilă:** Una dintre promisiuni pe care a făcut-o electoratului pro-rus și Federației Ruse a fost de a renegocia Acordul de Asociere, în particular partea economică. Dânsul propune negocieri tripartite – Rusia, UE, Republica Moldova. Ceea ce este imposibil, pentru că UE nu va accepta ca un terț actor să se implice în relația sa bilaterală cu Republica Moldova. Și chiar dacă Republica Moldova va insista nu cred că acest lucru va fi prea ușor de realizat, pentru că astfel se creează un precedent prost pentru alte state.

Altă promisiune a fost că mișcarea unionistă va fi scoasă în afara legii. Iarăși, o promisiune pe care dânsul nu o poate pune în practică fără a avea o majoritate în Parlament.

■ **Lina Grău:** Oficiali de la Bruxelles au declarat că în discuția cu ei dl Dodon a dat asigurări că parcursul european al Republicii Moldova nu va fi schimbat.

Credeți că asistăm la o revenire la epoca dublei retorici la vârful puterii politice a Republicii Moldova?

■ **Victor Chirilă:** Sigur, da. Revenim la retorica dlui Voronin, este un deja-vu. Se pare că dl Dodon merge pe aceeași cale, ceea ce nu este de bun augur nici pentru el și nici pentru Republica Moldova, pentru că știm foarte bine unde am ajuns cu dl Voronin. Relațiile cu Federația Rusă au fost practic înghețate, am pierdut piața economică rusă. Când comuniștii au venit la putere în 2001, 40 la sută din exporturile noastre mergeau pe piața Federației Ruse. Când au plecat de la putere spre piața rusă mergeau doar 20 la sută din exporturi.

Acest discurs duplicitar din partea dlui Dodon, care încearcă să-i ducă de nas și pe unii, și pe alții, nu va avea efecte benefice pentru Republica Moldova și cred eu că vom fi penalizați – fie de Rusia, fie de Occident.

■ **Lina Grău:** Rusia și UE – ce au de oferit fiecare Republicii Moldova? Federația Rusă poate înlocui asistența pe care o oferă Uniunea Europeană, piața pe care o oferă UE, poate deveni o alternativă ca model democratic?

■ **Victor Chirilă:** Aceasta și este întrebarea la care cu siguranță dl Dodon are răspunsul corect. Pentru că într-o discuție la care am participat dumnealui spunea că, chiar dacă consideră că Acordul de Asociere nu a fost binevenit pentru Republica Moldova, totuși reformele pe care dânsul se angajează să le implementeze, inclusiv cele din domeniul justiției, vor avea la bază acquis-ul comunitar. El înțelege foarte bine că Federația Rusă nu poate să ne ofere modele bune pentru reformele pe care noi vrem să le facem în țara noastră – în domeniul justiției, în domeniul social. Și atunci mă întreb – de ce acest mesaj duplicitar?

Federația Rusă nu poate să înlocuiască Uniunea Europeană. Pentru că UE nu ne dă doar asistență enormă - și bugetară, dar și pentru modernizarea infrastructurii economice și de transport etc. Dar UE este și furnizor de modele de schimbare care și-au demonstrat viabilitatea, eficiența în alte state. Inclusiv în România, mai ales când vorbim despre combaterea corupției.

■ **Lina Grău:** Există riscul unei soluționări rapide a problemei transnistrene în dezavantajul statului Republica Moldova și în avantajul intereselor Federația Rusă în zonă?

■ **Victor Chirilă:** Există riscul unei soluții negândite, unei soluții pripite, voluntariste. Pentru că, pe de o parte, dl Dodon dorește acest lucru și ca președinte va avea pârghiile necesare pentru a se implica în procesul de negocieri. Dar de asemenea mă tem că și unii parteneri occidentali își doresc un anumit progres, ceea ce este salutar, dar o fac cu grabă, desconsiderând contextul regional, care nu este propice, dar și multe impedimente care există în interiorul Republicii Moldova. Avem o societate dezbinată, care nu este practic interesată de problematica transnistreană, care nu este pregătită pentru eventuale compromisuri pe care le va presupune soluționarea politică.

Mă tem că se va încerca iarăși promovarea unei soluții care a fost gândită de un cerc îngust de decidenți și care va lua în considerare îngrijorările altor actori importanți din societate. Acesta este marele risc. Eu cred că aici și dl Dodon, și guvernarea trebuie să vină cu o poziție comună, realistă, pragmatică și nicidecum să nu se avânte în necunoscut.

■ **Lina Grău:** În legătură cu problema transnistreană probabil că va avea un cuvânt important de spus și Ucraina. În campania electorală am văzut o

reacție tranșantă a părții ucrainene la declarațiile lui Dodon precum că Crimeea ar aparține de facto Federației Ruse. Cum vedeți evoluând relația cu Ucraina în perioada următoare?

■ **Victor Chirilă:** Dacă dl Dodon va insista cu acest mesaj, mă tem că dânsul va avea mari dificultăți ca să demareze un dialog și discuții cu politicienii de la Kiev. Vor fi și consecințe personale. Dacă afirmă deschis că acest teritoriu aparține de facto Federației Ruse, ceea ce contravine inclusiv recentelor luări de poziții la nivel internațional care spun că Crimeea a fost ocupată de Rusia, atunci ar putea fi inclus în lista persoanelor indezirabile în Ucraina. Ar putea de asemenea să constate că anumiți lideri europeni refuză să-l primească.

În concluzie, dacă nu-și revede această atitudine, dl Dodon s-ar putea pomeni într-o situație în care va discuta doar cu dl Putin și cu alți lideri autoritari din Europa și Asia Centrală.

■ **Lina Grău:** În ceea ce privește celălalt vecin, am văzut că pe parcursul campaniei teza antiunionistă și anti-România a fost exploatată din plin de Igor Dodon. Pe de altă parte, știm că România este un partener comercial important, am văzut și o primă transă de asistență românească oferită nu cu mult timp înainte de aceste alegeri. Revenim la relațiile glaciale din perioada lui Vladimir Voronin?

■ **Victor Chirilă:** Spre binele nostru, dl Dodon nu controlează, așa cum o făcea dl Voronin, toate ramurile puterii – nu are majoritatea în Parlament și nici reprezentanți în Guvern. Dacă dl Dodon va avea mesaje antiromânești, pur și simplu va fi ignorat de politicienii de la București, care vor coopera cu guvernarea care este mai deschisă, înțelege că depinde foarte mult de România, de creditele pe care aceasta

le oferă, de deschiderea pieței pentru produsele noastre etc.

Deci, guvernarea cred că va încerca să aplaneze aceste tendințe voluntariste ale lui Igor Dodon. Mă tem că nu va fi atât de ușor, pentru că de fiecare dată când el va face câte o declarație negândită va trebui să ia atitudine - și acest lucru nicidecum nu contribuie la un dialog predictibil, prietenesc.

Dar, repet, dl Dodon gândește rațional și cred că își va tempera tendințele voluntariste, ceea ce, în mod sigur va nemulțumi Federația Rusă.

■ **Lina Grău:** Cum ar trebui să se raporteze Bruxellesul de acum încolo la Republica Moldova?

■ **Victor Chirilă:** Dacă Curtea Constituțională spune că alegerile au fost democratice și validează mandatul lui Igor Dodon, atunci Bruxelles nu

va avea de ales și va trebui să lucreze cu noul președinte. În trecut au avut o cooperare nu proastă cu dl Dodon, în calitatea acestuia de ministru al economiei. Și cred că Bruxellesul va arăta deschidere pentru dl Dodon și va încerca să-l aducă pe calea cea bună. Cred că îi va fi greu dlui Dodon să dea cu piciorul acestei deschideri.

Deci, eu prevăd o situație foarte delicată pentru dl Dodon – nu va putea să jongleze între Moscova și Bruxelles la nesfârșit. Dacă va încerca să promoveze din funcția de președinte agenda internă a Partidului Socialiștilor, atunci cred că nu va contribui deloc la stabilitatea politică din țară și nici la reformele pe care dânsul, cel puțin declarativ, atunci când se întâlnește cu occidentalii, spune că le va susține. Nu va contribui nici la o coerență pe plan extern – fie că vorbim de Moscova, fie că vorbim de Bruxelles sau Washington. Și în cele

din urmă președinția sa se va termina foarte prost pentru el.

■ **Lina Grău:** În concluzie, cum vedeți politica externă a Republicii Moldova în perioada următoare?

■ **Victor Chirilă:** Nu invidiez politica externă în perioada următoare, pentru că vor fi mesaje diferite, ceea ce va aduce confuzie și la Moscova, și la Kiev, și la Bruxelles, și la București, și la Washington. Și nimic serios nu se va întâmpla. Inițiativa serioasă pentru Republica Moldova vor fi amânate, deschiderea pentru Republica Moldova de exemplu la Washington – la Congres sau la Casa Albă – de asemenea va fi diminuată. La fel și la Bruxelles. Și atunci efectele pozitive ale politicii externe vor fi minime, practic inexistente. Deci, vom fi văzuți din nou ca un partener foarte nesigur de către principalii actori internaționali.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).